

Előszó

A 18–19. században Bánságba betelepült magyarság népi műveltségével Kálmány Lajos úttörő érdemű kutatásai után hosszú ideig alig foglalkozott a néprajztudomány. Kézenfekvően ennek politikai oka is volt, hiszen a Bánságot – régi magyar nevén Temesközt, Temesi Bánságot – 1920-ban a trianoni döntés, nyolc Tisza-Maros szögi falut kivéve, Jugoszláviához és Romániához csatolta. A második világháborút a jugoszláv–magyar államközi kapcsolatok elhidegülése követte, és csak a hatvanas években sikerült megteremteni a határon túli magyarság kutatásának föltételeit.

Bálint Sándor, a tudományegyetem néprajz-professzora a szegedi nagytáj népéletének monográfiáján dolgozott, ám a Szegedről és környékéről kirajzott bánsági falvak kutatására csak igen rövid időt tudott szentelni. Az 1960–70-es években Ferenczi Imre, Katona Imre, Paksa Katalin, Paládi-Kovács Attila és e sorok írója folytatott etnográfiai és folklorisztikai anyaggyűjtést a Bánság magyar lakta falvaiban. A vajdasági magyar kutatók figyelme kezdetben inkább a szlovéniai magyar települések archaikus jellegű népi kultúrája, a Bácska és a Tisza-mellék népélete felé fordult. Utóbb több vajdasági kutató indult gyűjtőútra Kálmány Lajos nyomdokain, immár a sok nemzetiségű Bánságba szakadt magyarok népi műveltségének változásait földeríteni.

Ilyen kutatási előzmények után a József Attila Tudományegyetem Néprajzi Tanszékén a kilencvenes évek elejétől feladatunknak tekintettük a határon túli, 1920 előtt Szeged vonzáskörzetéhez tartozó térség magyar és népünkkel szimbiózisban élő, más nyelvű népességének kutatását. Erre indított Bálint Sándor szellemiségének, munkásságának folytatása is. „A szögedi nemzet” című monográfiája számos helyén utal olyan délvidéki településekre, ahová nem jutott el, vagy ahol csak egy-két napot tölthetett, épp ezért megjelölte az ott elvégzendő tennivalókat.

1995 októberében néhány napos úton készítettem elő a néprajz szakos hallgatóinkkal közösen végzett terepmunkát. 1996 nyarán Magyararkanizsa volt a kutatótábor színhelye, ahol az Újvidéki Egyetem Hungarológiai Intézetének magyar szakos hallgatóival együtt táboroztunk. A gyűjtőmunka irányításában részt vett Bellon Tibor docens és Papp György, az újvidéki intézet tanára. Akkor választottam kutatópontul Majdánt és Rábét, e két sziget jellegű határszéli magyar települést és Egyházaskért (Vrbica). 1997 és 1998 június-júliusában már e három faluban folytattuk a témakutatást. A feldolgozott és e kötetben közzétett néprajzi anyaggyűjtéseken, forrásfeltárásokon kívül még az alábbi tárgykörökben végeztünk kutatást:

családi munkamegosztás és tisztálkodási szokások Rábén, a társasélet alkalmi és azok változása Majdánon és Rábén, méhészkedés (Egyházaskér), a dohánytermesztés mai gyakorlata, a termelt javak értékesítése, a falvak régi és újabb kapcsolatrendszere, családi életstratégiák, vendégmunkások és a falusiak külső munkavállalása. 1997 szeptemberében részt vettünk a Kisasszony napi rábai búcsú közösségi és családi szokásaiban. Ugyanabban az évben megfigyeltük az Anna napi oroszlámosi szerb búcsút. A szokásrendről és a tanulmányozott munkákról videofelvétel készült.

A kutatást a Művelődési és Közoktatási Minisztériumnak „Népek, népcsoportok, kistájak kultúrája a Duna-Tisza-Maros régióban” című pályázatunkhoz nyújtott anyagi támogatása tette lehetővé. A néprajzi terepmunka nyugodt feltételeit és a jó tájékozódást Bogdán József római katolikus plébános és Molnár Rózsa hitoktató tanárnő szíves segítsége biztosította. Köszönet érte. Valamennyi adatszolgáltatónknak köszönjük, hogy megosztották velünk emlékeiket, életük tapasztalatait és befogadtak bennünket.

Szeged, 1999 szeptemberében

Juhász Antal